

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

28 august, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA ȘI CORUL MAGGIO MUSICALE FIORENTINO

ZUBIN MEHTA dirijor

LORENZO FRATINI dirijorul corului

NONA CIOBANU, PETER KOŠIR regizori multimedia

Verdi *Otello* (operă în concert)

Actul I / Actul II

Actul III / Actul IV

FABIO SARTORI Otello (tenor)

ANASTASIA BARTOLI Desdemona (soprană)

LUCA SALSI Iago (bariton)

JOSEPH DAHDAH Cassio (tenor)

ADRIANO GRAMIGNI Lodovico (bas)

ELEONORA FILIPPONI Emilia (mezzosoprană)

FRANCESCO PITTARI Rodrigo (tenor)

EDUARDO MARTINEZ Montano (bas)

MATTEO MANCINI Un herald (bariton)

Giuseppe Verdi (1813-1901) a dominat în epoca romantică teatrul liric italian, faima lui răspândindu-se în întreaga lume muzicală încă din timpul vieții și a rămas până azi cel mai popular compozitor al genului. El se distinge și printr-o evoluție a gândirii, a limbajului, a mijloacelor de expresie muzical-dramaturgică absolut impresionantă, unică în felul ei. Astfel, în plină *wagnerită* (de care fuseseră contaminați mulți compozitori valoroși), Verdi a ajuns să dea dramei muzicale wagneriene o replică specific italiană prin ultimele sale capodopere *Otello* și *Falstaff*. Wagner n-a fost pentru Verdi un model ci o provocare, un catalizator.

Otello a apărut la 15 ani distanță de *Aida*, opera anterioară a lui Verdi. Este a doua sa creație cu subiect shakespearian (după *Macbeth*, înainte de *Falstaff*) și a beneficiat de o adaptare literară pe măsura muzicii. Compozitor el însuși (cunoscut mai ales prin opera *Mefistófele*), libretist valoros de asemenea, Arrigo Boito a suprimat primul act al piesei originare, *Othello*, care conține antecedentele dramei propriuzise. A adăugat în schimb *Credo*-ul lui Iago și *Ave Maria* Desdemonei, inexistente la Shakespeare, dar care aveau să se impună (alături de ariile lui Otello, cântecul salciei, duetul de dragoste ș.a.) printre cele mai reprezentative pagini ale partiturii.

Verdi a ales inițial titlul *Iago*, atât datorită complexității acestui personaj (care prin inteligența-i malefică determină sau exploatează totul în favoarea sa) cât și pentru că exista deja un *Otello* în operă, cel al lui Rossini (1816). Dar s-a răzgândit motivându-și atitudinea ca pe un act de onestitate: „prefer să se spună că am luptat cu gigantul și am fost înfrânt decât să mă ascund în spatele altui titlu”. Cu siguranță însă știa că al său *Otello*, mult mai convingător în plan expresiv decât cel rossinian, va fi și va rămâne învingător. Premiera a avut loc la Teatro alla Scala din Milano pe 5 februarie 1887.

Program

Acțiunea se desfășoară în Cipru la sfârșitul secolului XV.

Actul I: Portul. După o violentă furtună, Otello acostează la bordul navei sale și anunță victoria flotei venețiene asupra turcilor („**Esultate!**”). Iago, ofensat că Otello nu-l numise pe el căpitan ci pe Cassio, folosește petrecerea ce urmează („**Fuoco di gioia!**”) ca debut al răzbunării. Îl îndeamnă pe Cassio la băutură (**brindisi**) și-l stârnește pe Roderigo împotriva acestuia provocând un duel între ei, soldat însă cu rănirea lui Montano, cel ce intervenise în conflict. Se dă alarma și apare Otello. După o sumară investigație abil boicotată de Iago, el îl destituie pe Cassio.

Mulțimea părăsește țărmul unde rămân doar Otello și Desdemona – care sosise între timp, trezită de zarvă – iar actul se încheie cu duetul lor de dragoste („**Già nella notte densa**”).

Actul II: O terasă a castelului. Iago îl îndeamnă pe Cassio să solicite intervenția Desdemonei pe lângă Otello pentru a fi reabilitat. Rămas singur, își exprimă cinic convingerile care-i determină conduita („**Credo**”).

Otello este ținta principală a răzbunării sale iar gelozia va fi arma. Îi provoacă deci acestuia primele dubii referitoare la fidelitatea Desdemonei care, în grădina aflată sub privirile lor, tocmai se despărțise de Cassio. Demersul imediat al Desdemonei pentru el va amplifica suspiciunile. Încercând să calmeze enervarea lui Otello, de neînțeles pentru ea, Desdemona rămâne fără o prețioasă batistă care ajunge, cu ajutorul involuntar al Emiliei, în mâinile lui Iago iar acesta o va folosi curând ca dovadă incriminatoare.

Răspunzând somației lui Otello de a-și proba insinuările, Iago va pretinde întâi că l-a auzit pe Cassio vorbind în somn despre dragostea sa pentru Desdemona („**Era la notte**”), apoi adaugă că a văzut la el o batistă. I-o descrie și maurul recunoaște în ea primul dar făcut soției sale. În final, aducându-i furia și durerea la paroxism, Iago se alătură lui Otello într-un jurământ de răzbunare („**Si, pe 'l ciel**”).

Actul III: Marea sală de recepție a castelului. Iago îi promite lui Otello noi dovezi și pleacă.

Desdemona nebănuind pericolul („**Dio ti giocondi**”) intervine iar pentru Cassio în vreme ce Otello insistă asupra batistei pe care i-o dăruise, tot mai convins că fusese înstrăinată. Apoi o insultă, o gonește și, rămas singur, dă frâu liber nemărginitei sale dureri („**Dio! Mi potevi scagliar**”).

Iago îl provoacă pe Cassio la o conversație frivolă și o conduce astfel încât Otello – martor nevăzut – să creadă că vorbesc despre Desdemona. Zărind apoi batista ei (falsă probă plantată de Iago) în mâna presupusului rival, nu mai are niciun dubiu și hotărăște să-șiucidă soția.

Primită cu fastul cuvenit, o solie din partea dogelui anunță rechemarea lui Otello la Veneția, în locul său ca guvernator al Ciprului fiind numit tocmai Cassio. Desdemona, care-și exprimase și cu acest prilej speranța în reabilitarea acestuia, este trântită de Otello la pământ („**A terra**”). După evacuarea sălii, maurul cade el însuși pierzându-și cunoștința în timp ce afară mulțimea îl aclamă numindu-l „Leul Veneției”. Iago exclamă în final, privindu-i cu dispreț trupul inert: „**Ecco il Leone!**”.

Actul IV: Camera Desdemonei. Tulburată de negre presimțiri, Desdemona intonează cântecul *salciei* în timp ce Emilia o pregătește de culcare („**Mia madre aveva ...Piangea cantando**”). Rămasă singură, se roagă („**Ave Maria**”).

Maurul o găsește adormită, o sărută trezind-o astfel, insistă zadarnic să obțină de la ea mărturisirea infidelității și, surd la toate dezvinovățirile și rugămințile, o sugrumă. Apoi află adevărul din frânturi de mărturie ale celor implicați involuntar în urzelile lui Iago. După un ultim acces de mânie Otello lasă spada să-i cadă („**Niun mi tema**”). Copleșit de durere și remușcare își străpunge pieptul cu un pumnal și moare încercând să o sărute pe Desdemona pentru cea din urmă oară.

Ligia Ardelean

Orchestra

Înființată în 1928 de Vittorio Gui sub numele de **Stabile Orchestrale Fiorentina**, orchestra cântă încă de la început în concertele și operele de la fostul Teatro Comunale din Florența, în prezent Teatro del Maggio Musicale Fiorentino. Astăzi, Orchestra este în continuare considerată una dintre cele mai bune orchestre, atât de dirijorii, cât și de publicul din întreaga lume. În 1933, la nașterea Festivalului, ia numele actual de Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino. După Gui, principalii dirijori au fost Mario Rossi (1937) și Bruno Bartoletti (după cel de-al Doilea Război Mondial).

©Michele Monastra

Capitole fundamentale în istoria orchestrei sunt anii 1969-1981, când postul de dirijor principal i-a fost încredințat lui Riccardo Muti, apoi lui Zubin Mehta, care a devenit dirijor principal din 1985. În istoria sa, Orchestra del Maggio a fost condusă de cei mai mari dirijori, cum ar fi Victor de Sabata, Antonio Guarnieri, Gino Marinuzzi, Gianandrea Gavazzeni, Tullio Serafin, Wilhelm Furtwängler, Bruno Walter, Otto Klemperer, Issay Dobrowen, Jonel Perlea, Erich Kleiber, Artur Rodziński, Dimitri Mitropoulos, Herbert von Karajan, Leonard Bernstein, Thomas Schippers, Claudio Abbado, Lorin Maazel, Carlo Maria Giulini, Georges Prêtre, Wolfgang Sawallisch, Carlos Kleiber, Georg Solti, Riccardo Chailly, Giuseppe Sinopoli, Seiji Ozawa, Daniele Gatti și Fabio Luisi, din aprilie 2018 până în iulie 2019, în calitate de dirijor principal. În prezent, Daniele Gatti este dirijor principal, iar Zubin Mehta este dirijor onorific pe viață. Atât de mulți compozitori au dirijat o premieră a pieselor lor muzicale la Maggio Musicale Fiorentino, cum ar fi Richard Strauss, Pietro Mascagni, Ildebrando Pizzetti, Paul Hindemith, Igor Stravinski, Goffredo Petrassi, Luigi Dallapiccola, Krzysztof Penderecki și Luciano Berio. Începând cu anii 1950, Orchestra a realizat numeroase înregistrări, de asemenea pentru radio și televiziune, care au primit premii importante, inclusiv, în 1990, Premiul Grammy. La cea de-a 80-a aniversare a fondării sale, Orchestra a primit Fiorino d'Oro al orașului Florența.

Înființat în 1933, primul an al Festivalului Maggio Musicale, sub conducerea lui Andrea Morosini, **Corul Maggio Musicale Fiorentino** a fost întotdeauna unul dintre cele mai prestigioase ansambluri vocale italiene, atât pentru repertoriul de operă, cât și pentru cel simfonic. Corul a avut mulți maeștri importanți, printre care Adolfo Fanfani, Roberto Gabbiani, Vittorio Sicuri, Marco Balderi, José Luis Basso, Piero Monti și, din 2013, Lorenzo Fratini. Corul a interpretat, de asemenea, muzică vocală de cameră și muzică contemporană,

©Michele Monastra

cu premiere ale unor compozitori importanți din secolul XX, precum Krzysztof Penderecki, Luigi Dallapiccola, Goffredo Petrassi, Luigi Nono și Sylvano Bussotti. Deosebit de semnificativă este colaborarea cu mari dirijori precum – printre mulți alții – Zubin Mehta, Riccardo Muti, Claudio Abbado, Carlo Maria Giulini, Bruno Bartoletti, Gianandrea Gavazzeni, Wolfgang Sawallisch, Georges Prêtre, Myung-Whun Chung, Seiji Ozawa, Semyon Bychkov, Giuseppe Sinopoli, Lorin Maazel, Fabio Luisi și Daniele Gatti.

În ultimii ani, Corul și-a extins repertoriul pentru a include lucrări coral-simfonice majore moderne și clasice și a participat la numeroase turnee, de asemenea, cu Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino. Cu ocazia împlinirii a 700 de ani de la moartea lui Dante Alighieri, Corul a susținut trei concerte festive conduse de Riccardo Muti la Ravenna, Florența și Verona.

În 2003 a câștigat premiul Grammy cu Renée Fleming pentru CD-ul *Belcanto*, iar în 2013 a sărbătorit 80 de ani de la înființare cu spectacole dirijate de Lorenzo Fratini.

Dirijor

Născut la Bombay, în 1936, **Zubin Mehta** a primit educație muzicală timpurie de la tatăl său, Mehli Mehta, un apreciat violonist și fondator al Orchestrei Simfonice din Bombay. După o scurtă perioadă de studii pregătitoare în medicină, în 1954 a plecat la Viena, unde a urmat cursurile de dirijat ale lui Hans Swarowsky la Academia de Muzică. În 1958 a câștigat Concursul Internațional de Dirijat de la Liverpool și Premiul Academiei de Vară Tanglewood; din 1961 a fost chemat să dirijeze

©Simone Donati

Orchestrale Filarmonicilor din Viena și din Berlin, cât și Filarmonica din Israel, orchestre cu care se mândrește cu o colaborare de peste 50 de ani.

Director muzical al Orchestrei Simfonice din Montreal (1961-1967) și al Filarmonicii din Los Angeles (1962-1978), a fost numit, în 1977, director muzical al Filarmonicii din Israel, al cărei director muzical a devenit, din 1981, pe viață; în octombrie 2019 a părăsit conducerea după mai bine de 50 de ani și a fost numit director emerit. În 1978 și timp de 13 ani, cea mai lungă perioadă din istoria orchestrei, Zubin Mehta a devenit director muzical al Filarmonicii din New York, iar din 1985 până în 2017 a fost numit dirijor principal al Orchestrei del Maggio Musicale Fiorentino, al cărei director onorific pe viață este până în prezent.

Zubin Mehta încurajează descoperirea și promovarea de noi talente muzicale în întreaga lume: împreună cu fratele său Zarin, este co-președinte al Fundației muzicale Mehli Mehta din Bombay, datorită căreia peste 200 de copii sunt educați în muzica clasică occidentală; în mod similar, Școala de muzică Buchmann-Mehta din Tel Aviv oferă tinerilor muzicieni posibilitatea de a se dezvolta, în strânsă legătură cu Filarmonica din Israel, ca un nou proiect de predare a tinerilor arabo-israelieni din orașele Shwaram și Nazareth cu profesori locali și membri ai Filarmonicii din Israel.

Dirijor de cor

Lorenzo Fratini, născut la Prato în 1973, a absolvit compoziția, compoziția vocală polifonică, muzica corală și dirijatul coral, orchestrația și clarinetul la Conservatoarele din Bologna, Ferrara, Florența și Milano. A urmat diferite cursuri de dirijat conduse de Gustav Kuhn, Gianluigi Gelmetti și Piero Bellugi și de dirijat coral cu Roberto Gabbiani, Fabio Lombardo, Andrew Lawrence King și Diego Fasolis.

A dirijat diverse concerte cu Orchestra Regionale Toscana, Orchestra Radio din București, Orchestra Operei din Cluj-Napoca, Orchestra Teatrului Olimpic din Vicenza, Orchestra Teatrului Verdi din Trieste și Orchestra Teatrului Comunal din Bologna. După o scurtă perioadă la Teatro Carlo Fenice din Genova, între 2004 și 2010 a fost dirijorul corului Fondazione Teatro Lirico Giuseppe Verdi din Trieste, iar între 2011 și 2012 a fost dirijorul corului Teatro Comunale din Bologna, unde a dirijat orchestra și corul în *Peer Gynt* și *Ein Sommernachtstraum* de Mendelssohn pentru Bologna Estate 2011.

A fost invitat de mai multe ori ca maestru de cor de către Academia Națională Santa Cecilia din Roma și a fost maestru de cor timp de două veri la Rossini Opera Festival, colaborând la producția *Mosè in Egitto*, care a câștigat Premio Abbiati. A lucrat cu dirijori de marcă, printre care Daniel Oren, Lorin Maazel, Christoph Eschenbach, Wayne Marshall, Nello Santi, Pinchas Steinberg, Roberto Abbado, Nicola Luisotti și Daniele Gatti. A dirijat în premieră mondială muzică de Fabio Vacchi, Giampaolo Coral, Randall Meyers, Tan Dun și Arvo Pärt. Din ianuarie 2013 este dirijor al Corului de la Maggio Musicale Fiorentino. Recent, a dirijat Corul Maggio Musicale Fiorentino în cele două concerte inaugurale ale noului Auditorium al Teatro del Maggio.

Regizori multimedia

Creațiile regizoarei **Nona Ciobanu** includ spectacole de teatru, pe texte clasice și contemporane, proiecte site-specific, instalații, regie multimedia pentru operă în concert, produse pe scene prestigioase, galerii de artă și locații site specific din Europa, SUA și Mexic. Regizoarea are specializări în scenografie, light design, video și management cultural iar spectacolele sale sunt apreciate cu numeroase premii. Din 1995, Nona Ciobanu este regizor la Teatrul Mic, București, iar din 1996 este fondator și director artistic al Fundației Culturale Toaca. Între 1995-1997 este asistent universitar la Facultatea de Teatru, secția Arta Actorului, a Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică, București, iar în perioada 2003-2006 este membru în consiliul director al Trans Europe Halles, o rețea de 140 de centre culturale europene. Printre creațiile a căror regie o semnează se numără: *Maestrul și Margareta* adaptare după M.Bulgakov, *A douăsprezecea noapte*, *Cum vă place* și *Furtuna* de W. Shakespeare, *Mama* de S.I.Witkiewicz, *Poema Română* de G.Enescu, *Die tote Stadt* de E.W.Korngold, *Moise și Aron* de A. Schoenberg, *Castelul lui Barbă Albastră* de B.Bartok, *L-Ikla t-Tajba* (scenariu propriu cu texte de I. Mifsud), *Karamazovii* adaptare după F. M. Dostoievski, *Trei gemeni*

venețieni de A. Collalto, *Cel care închide noaptea* adaptare după L.Cavani, *Dragostea celor trei portocale* de C. Gozzi, *Valsul câinilor* de L.Andreev, *Viitorul e maculatură* de V. Zografii, *Povestiri din Canterbury* după G.Chaucer, *Năzdrăvanul Occidentului* de J. M. Synge, *Eu, Oblio* scenariu inspirat de The Point! de H.Nilsson, *Dorde* adaptare după P. Ispirescu, *Bine, mamă...* de M. Vișniec, *Șotron* (scenariu propriu cu texte din Rumi și I. Tănase), *Orfeu sau Cum sa te dezbraci de pene* pe texte de Gellu Naum.

„Pentru regizoarea Nona Ciobanu, teatrul este un spațiu al transformării poetice.” - The San Diego Union-Tribune

Artist vizual, designer și creator de platforme și strategii pentru dezvoltarea spațiilor artistice, **Peter Košir** (Slovenia) îmbină în creațiile sale arhitectura cu spații virtuale 3D și video. Studiază arhitectura și filozofia la Ljubljana, iar creațiile sale sunt prezentate la festivaluri și expoziții din Slovenia, Austria, Italia, Malta și România. Printre proiectele a căror scenografie și animație video o semnează se numără: *Maestrul și Margareta* adaptare după M.Bulgakov, *A douăsprezecea noapte* de W. Shakespeare, *Mama* de S.I.Witkiewicz, *Moise și Aron* de A. Schoenberg, *Poema Română* de G.Enescu, *Die tote Stadt* de E.W.Korngold, *Castelul lui Barbă Albastră* de B.Bartok, *L-Ikla t-Tajba* (cu texte de I. Mifsud), *Karamazovii* după F. M. Dostoievski, *Cel care închide noaptea* adaptare după L.Cavani, *Eu, Oblio* inspirat de The Point! de H.Nilsson, *Șotron* (cu texte din Rumi și I. Tănase).

Solist

Născut la Treviso, tenorul **Fabio Sartori** și-a finalizat studiile muzicale la Conservatorul Benedetto Marcello din Veneția, sub îndrumarea lui Leone Magiera. Și-a făcut debutul profesional la Teatro La Fenice în rolul lui Rodolfo din *La Boheme*. În stagiunea următoare, a debutat la Teatro alla Scala în *Macbeth* sub bagheta lui Riccardo Muti și a interpretat rolul Gabriele Adorno în *Simon Boccanegra* la Teatro Comunale di Bologna și rolul titular din *Don Carlos* la Teatro Regio di Parma.

De atunci, a jucat pe scenele celor mai importante teatre de operă, printre care Teatro alla Scala din Milano, Arena di Verona, Opera Națională din Paris, Teatro de Operă din Roma, Opera de Stat din Berlin și Opera Germană din Berlin, Opera din Zürich, Liceu din Barcelona, Teatrul Bolshoi din Moscova, Teatro Real din Madrid, Frankfurt, Torino, Bologna și Florența.

Repertoriul de operă al lui Sartori include roluri principale precum Maurizio în *Adriana Lecouvreur*, Cavaradossi în *Tosca*, Pinkerton în *Madama Butterfly*, Rodolfo în *Luisa Miller*, Pollione în *Norma*, Riccardo în *Un Ballo In Maschera*, Manrico în *Il Trovatore*, Radamès în *Aida*, Ismaele în *Nabucco*, Jacopo Foscari în *I Due Foscari*, Carlo în *I Masnadieri*. Pe scena de concert, interpretează

Messa Da Requiem de Verdi la Arena di Verona, la Festivalul Castell de Peralada și la Palau de les Arts Reina Sofia.

Sartori a lucrat cu dirijori renumiți precum Riccardo Muti, Claudio Abbado, Daniel Barenboim, Daniele Gatti, Zubin Mehta și Gianandrea Noseda.

În stagiunea 2017/18, și-a făcut debutul la Opera Regală din Londra în rolul lui Canio din *Pagliacci*. De asemenea, este invitat cu regularitate la Teatro alla Scala, unde a inaugurat stagiunea 18/19 cu *Attila*, dirijat de Riccardo Chailly. Cu Teatro alla Scala a efectuat turnee internaționale la Taipei, Seoul și Moscova. În ultimele stagioni, și-a făcut debutul în rolul Otello sub conducerea lui Zubin Mehta la Maggio Musicale Fiorentino, unde a jucat și în *Nabucco*. A jucat în *Aida* la Opera de Stat Bavareză, *Pagliacci* la Arena di Verona și *Simon Boccanegra* la Teatro Regio di Parma.

Printre angajamentele sale viitoare se numără *Macbeth* la Berlin, *Otello* la München, *Pagliacci* la Londra, *Madama Butterfly* la Genova.

©Victor Santiago

Solistă

Absolventă de canto clasic la Conservatorul din Verona în 2016, **Anastasia Bartoli** a fost aleasă în 2017 de Carlo Rizzi pentru a cânta fragmente din *Cavalleria Rusticana* (Santuzza) la Fundația Calouste Gulbenkian din Lisabona.

Recent, a fost Hanna Glawari în *La Vedova Allegra* la Teatro Verdi din Padova, și-a făcut debutul în rolul Lady Macbeth în *Macbeth* de Verdi la Festivalul de primăvară de la Tokyo, dirijat de Riccardo Muti, în timp ce la Trieste a interpretat *Stabat Mater* de Rossini, pe care a cântat-o și la Torino cu Orchestra Simfonică Națională Rai, dirijată de Michele Spotti; a fost vedeta unei gale de operă la Arezzo. Apoi și-a adăugat roluri importante în repertoriu, precum Abigail în *Nabucco*, pus în scenă la Teatrul Petruzzelli din Bari; Maria Boccanegra în *Simon Boccanegra*, pus în scenă la Teatro Massimo din Palermo, alături de Plácido Domingo în rolul principal; Elvira în *Ernani* la Teatro dell'Opera din Roma, dirijat de Marco Armiliato; Nedda în *Pagliacci* la Lirico din Cagliari.

A debutat la Opera din Marsilia cu primul său rol verdian, Lady Macbeth în *Macbeth* de Verdi dirijat de maestrul Paolo Arrivabeni. Printre alte angajamente viitoare: *I Due Foscari* la Teatrul Fenice din Veneția, *Simon Boccanegra* la Maggio Musicale Fiorentino, *La Bohème* la Genova și *Tosca* la Parma.

Solist

Apreciat de „Sole 24 ORE” pentru „o voce atât de frumoasă încât iese în evidență în învălmășeala scenei: incisivă, plină, rotundă, puternică și proaspătă”, **Luca Salsi** s-a născut în San Secondo Parmense. A absolvit canto la Conservatorul Arrigo Boito din Parma, sub îndrumarea sopranei Lucetta Bizza, și s-a specializat cu baritonul Carlo Meliciani. În cariera sa a evoluat pe marile scene ale lumii: Metropolitan Opera House din New York, Teatro alla Scala, Royal Opera House din Londra, Opera de Stat Bavareză, Opera Națională din Washington, Festivalul de la Salzburg, Opera din Los Angeles, Opera de Stat din Berlin, Liceu din Barcelona, Teatro del Maggio Musicale Fiorentino, Teatro dell’Opera din Roma, Teatro San Carlo din Napoli, Concertgebouw din Amsterdam și Teatro Real din Madrid. A colaborat cu dirijori de marcă precum Riccardo Muti, Riccardo Chailly, Valery Gergiev, James Levine, Daniele Gatti, James Conlon, Gustavo Dudamel, Nicola Luisotti, Renato Palumbo, Donato Renzetti, Michele Mariotti și Alberto Zedda, precum și cu regizori de prestigiu precum Robert Carsen, Hugo De Ana, Antony Minghella, Werner Herzog, Franco Zeffirelli, David McVicar și Damiano Michieletto.

©Marco Borrelli

A jucat în două deschideri de stagiune la Scala: în 2017 în *Andrea Chénier* și în 2019 în *Tosca*, în ambele ocazii alături de Anna Netrebko și dirijat de Riccardo Chailly. De asemenea, a deschis Festivalul Verdi de la Parma în *Macbeth* și stagiunea 2018/19 a Teatro La Fenice, din nou în opera *Macbeth* (în regia lui Damiano Michieletto și dirijat de Myung-whun Chung). A debutat în rolul lui Iago în *Otello* cu Filarmonica din Berlin și a fost *Macbeth* sub bagheta lui Riccardo Muti (Florența și Ravenna), Rodrigo în *Don Carlo* la Teatro Comunale di Bologna și, pentru inaugurarea Teatro Real din Madrid, Carlo în *Ernani* la Teatro alla Scala, Germont în *La traviata* și Scarpia în *Tosca* la Opéra de Paris, Nabucco și Gérard în *Andrea Chénier* la Opera de Stat din Viena, Simon Boccanegra la Festivalul de la Salzburg (cu Valery Gergiev la pupitrul Filarmonicii din Viena), și din nou Germont în *La traviata* la Opera Metropolitană din New York. În februarie 2020, a debutat în rolul Alfio din *Cavalleria rusticana* cu Orchestra Simfonică din Chicago, condusă de Riccardo Muti. În noiembrie 2020, a cântat rolul Jago pentru prima dată în Italia într-o nouă producție la Teatro del Maggio Musicale Fiorentino, în regia lui Valerio Binasco și sub conducerea lui Zubin Mehta. La 7 decembrie 2020, a luat parte la producția Teatro alla Scala cu *A riveder le stelle*, în regia lui Davide Livermore și sub conducerea lui Riccardo Chailly, difuzată de zeci de televiziuni din întreaga lume. În 2021 și în primele luni ale anului 2022, a participat în *Macbeth* la Opera de Stat din Viena, *Il Pirata* și *Il Trovatore* la Teatro San Carlo din Napoli, *Don Carlo* la Teatro Comunale din Modena, *Rigoletto* la Teatro del Maggio Musicale Fiorentino, Teatrul La Fenice din Veneția și la Royal Opera House din Londra, *Aida*, *La Traviata* și *Nabucco* la Arena din Verona, *Tosca* la Teatro Real din Madrid și la Opera Bavareză de Stat din München.

A deschis apoi stagiunea 2021/2022 de la Scala în rolul protagonistului din *Macbeth* și a cântat din nou acest rol la Opera de Stat din Viena și la Plau de les Arts din Valencia. A cântat apoi *Un ballo in maschera* la La Scala și, cu Orchestra Simfonică din Chicago condusă de maestrul Muti, *Rigoletto* la Royal Opera House din Londra și la Opera Metropolitană din New York, *Nabucco* la Teatro Real Madrid și la Arena di Verona și *Aida* la Festivalul de la Salzburg.

A deschis anul 2023 cu *Aida* la Opera Metropolitană din New York și la Opera de Stat din Viena și apoi a cântat noua producție *Macbeth* la Liceu din Barcelona și în concert la San Carlo din Napoli.

Solist

Joseph Dahdah s-a născut în Zgharta, Liban, în 1992. Pe lângă arabă, vorbește fluent franceza, engleza, italiana și spaniola și cântă, de asemenea, în germană, ucraineană și rusă.

A început să studieze canto și pian la vârsta de 12 ani. Când a ajuns în Italia, și-a continuat studiile mai întâi la Roma cu Raina Infantino și apoi la Institutul Superior de Studii Muzicale Briccialdi din Terni, unde a obținut o diplomă de trei ani de nivelul 1 și o diplomă de nivelul 2 în canto de operă cu 110/lode sub îndrumarea mezzosopranei Ambra Vespasiani.

Joseph a participat la numeroase cursuri de măiestrie, printre alții, Richard Barker, Luca Salsi, Eva Mei, Bruno de Simone și Tatiana Chivarova. A cântat în numeroase opere, concerte de oratoriu și festivaluri din Liban, Italia, Germania,

Venezuela, Polonia, Republica Cehă și Bulgaria. S-a alăturat apoi Academiei de Studii Muzicale Superioare Fiorentino.

Și-a făcut debutul în *Siberia* (Sergent) de Umberto Giordano la Teatro del Maggio, sub conducerea lui Gianandrea Noseda; *I due Foscari* (Barbarigo) alături de Placido Domingo la Maggio Musicale Fiorentino, *Aida* (Radamès) într-o producție pentru copii realizată de Venti Lucenti în sala Cavea a teatrului Maggio, *Ariadne auf Naxos* (Ein Uffizier), *Il trovatore* (Un messo), *Ernani* (Don Riccardo), *Don Carlo* (Arhiereul regal și Conte de Lerma) dirijat de Daniele Gatti, *Doktor Faust* (Soldatul și Herzog von Parma) de Ferruccio Busoni, dirijat de Cornelius Meister, *La Traviata* (Gastone) dirijat de Zubin Mehta. Următoarele sale angajamente: tenor solist în *Pulcinella* de I.F. Stravinski dirijat de Daniele Gatti, *Te Deum* de A. Bruckner și *Cassio* în *Otello* de G. Verdi, ambele dirijate de Zubin Mehta.

Solist

Adriano Gramigni este absolvent al Conservatorului Arrigo Boito din Parma, unde a studiat cu Lelio Capilupi.

A participat la Academia italiană de operă Riccardo Muti, cântând rolurile Medico, în *Macbeth*, și Antonio în *Le Nozze di Figaro*. A participat, de asemenea, la cursuri de măiestrie cu Elisabeth Norberg Schulz, Fiorenza Cedolins, Sonia Ganassi, Giacomo Prestia, Roberto Frontali și Bruno De Simone. A studiat lied contemporan cu Reiko Sanada, Detlef Roth, Filippo Francis Faes, Guido Salvetti și Lorna Windsor. Adriano a câștigat mai multe premii, cum ar fi

Prato Iva Pacetti 2013, Premiul I și Premiul Special „Parma Lirica” la Concorso Internazionale di Canto Franco Federici.

La Festivalul Verdi di Parma, Gloucester în *Re Lear* de Verdi; într-un turneu în Franța (Théâtre de la Gare du Midi, Théâtre Le Pin Galant, Théâtre Alexandre Dumas, Théâtre le Forum de Frejus, Théâtre Molière, Théâtre Montansier de Versailles, Théâtre Saint-Louis și Théâtre de l'Archipel), a cântat Coline în *La Bohème*; la Teatro del Maggio Musicale Fiorentino, Crébillon în *La Rondine*, dr. Grenvil în *La Traviata*, Zuniga în *Carmen*, Banditore și Oracolo în *Alceste* de Gluck, Der Führer în *Cadillac* de Hindemith, Podestà di Como în *La Battaglia di Legnano* de Verdi, Sacerdote în *Il Prigioniero de Dallapiccola* și Ceprano în *Rigoletto*; la Auditorio RAI, Don Magnifico în *La Cenerentola*; la Teatro Dante Alighieri di Ravenna, Teatro del Giglio di Luca și Teatro Comunale di Ferrara, i-a interpretat pe Zuniga în *Carmen* și Simone în *Gianni Schicchi*.

Basul italian a colaborat cu dirijori și regizori precum Riccardo Muti, Zubin Mehta, Pier Luigi Pizzi, Robin Rimbaud aka Scanner, Leonardo García Alarcón, Fabio Luisi, Valerio Binasco, Marco Tullio și Cristina Mazzavillani Muti, printre alții.

Solistă

Mezzosoprana **Eleonora Filippini** a debutat cu rolul Varvara (*Kat'a Kabanova* de L. Janacek), rolul Marcellina (*La Nozze di Figaro* de W.A.Mozart), rolul Dryade (*Ariadne auf Naxos* de R. Strauss) și rolul Maddalena (*Rigoletto* de G. Verdi) la Theater Ulm. În iunie 2022 a debutat în rolul Laurei în *Luisa Miller* de G. Verdi la Teatro Comunale din Bologna sub conducerea lui Daniel Oren și va fi Dryade la Teatro della Pergola (Florența, Teatro del Maggio Musicale Fiorentino) în *Ariadne auf Naxos* de R. Strauss, sub conducerea lui M. Daniele Gatti. În iulie 2022 a fost Tisbe în *La Cenerentola* de G. Rossini în Elveția pentru TICINO Musica, sub conducerea artistică a lui Umberto Finazzi și Daniele Piscopo, iar în august 2022 a înregistrat *Moro per Amore* de A. Stradella cu M. Andrea De Carlo și Ensemble Mare Nostrum. Semifinalistă a celui de-al 5-lea Concurs Internațional „Eva Marton” de la Budapesta, în septembrie 2022 a cântat *Wesendonck Lieder* de R. Wagner la Teatro Comunale Pavarotti-Freni din Modena, iar între septembrie și octombrie 2022 a debutat cu rolul Marta și a acoperit rolul Pantalís în *Mefistofele* de A. Boito la Teatro Comunale Pavarotti-Freni din Modena și la Teatro Municipale din Piacenza.

În octombrie 2022 a debutat, de asemenea, cu rolul de alto solo în Simfonia a III-a de G. Mahler la Teatro del Maggio Musicale Fiorentino sub conducerea lui M. Zubin Mehta, iar în noiembrie a debutat în rolul Dritte Edelknabe în *Lohengrin* de R. Wagner la Teatro Comunale di Bologna. În decembrie 2022 s-a întors la Florența pentru Simfonia a IX-a de L. V. Beethoven, sub conducerea lui M. Daniele Gatti. În ianuarie 2023 a susținut un recital baroc la Stockholm, la Istituto Italiano di Cultura, iar mai târziu a debutat în rolul La Volpe în opera contemporană *Il Piccolo Principe* de P. Valtinoni. În martie 2023 a debutat cu rolul Mercedes din *Carmen* de G. Bizet la Teatro Sociale D. Cajelli din Busto Arsizio, iar în mai 2023 a debutat cu rolul Emilia din *Otello* de G. Verdi la Maggio Musicale Fiorentino sub conducerea lui M. Zubin Mehta. Între august și decembrie 2023 și ianuarie 2024 va fi Dritte Dame în *Die Zauberflöte* de W. A. Mozart întotdeauna la Teatro del Maggio Musicale Fiorentino.

Solist

După ce a studiat vioară și compoziție, tenorul **Francesco Pittari** a absolvit canto clasic la Conservatorul din Salerno.

De la debutul său cu *Macbeth* de Verdi (Salerno 2006), numele său a apărut pe afișele unor teatre prestigioase din întreaga lume (Arena di Verona, Carlo Felice din Genova, San Carlo din Napoli, Massimo din Palermo, Opera din Israel, Festivalul Pucciniano din Torre del Lago, Opera Regală din Muscat, Guangzhou Opera House, Seoul Art Center etc.).

„Se dedică cu predilecție rolurilor de caracter (Arlecchino, Goro, Edmondo, L'incredibile, Pong, Arturo) și, datorită calităților sale, este ales de dirijori importanți precum Oren, Santi, Jurowsky, Ranzani, Aprea, Armiliato, Morandi, precum și de regizori importanți precum Zeffirelli, De Bosio, Homoki, Zambello, Mazzonis, Pontiggia, Deflo, Proietti, Ranieri, De Tommasi, Micheletto.”

Printre angajamentele sale recente și viitoare se numără: *Adriana Lecouvreur* la Teatro Massimo di Palermo, *Turandot* la Teatro Verdi di Salerno, *La Traviata* la Teatro Verdi di Salerno și la San Carlo di Napoli, *Otello* la Filarmonico di Verona, *Norma* (turneu la Opéra di Rouen) și *Pagliacci* (turneu la Opera di Roma) la Muscat, *Il pirata și Attila* la Teatro alla Scala, *Falstaff* la Teatro Olimpico di Vicenza (turneu la Budapesta condus de Ivan Fischer), *Lakmé* la Muscat, *I Masnadieri* la Scala și Savonlinna, *Tosca* și *Pagliacci* la Napoli, *Carmen*, *Aida*, *La Traviata* și *Tosca* la Verona, *Il trovatore* la Salerno, *Les vêpres siciliennes* la Roma și Palermo, *Turandot* la Roma și Verona, *Otello* la Florența, *Aida* la Scala și *Regio* la Torino, *Tosca* la Salzburg și Napoli, *Falstaff* și *Le nozze di Figaro* la Lyon, *I Vespri siciliani* la Bologna, *Adriana Lecouvreur*, *Rigoletto* și *La Gioconda* la Scala.

Solist

Născut în Baja California Sur, Mexic, baritonul **Eduardo Martinez** și-a început studiile de canto sub îndrumarea lui Armando Piña. Încă de la începutul carierei sale, a reușit să se impună ca unul dintre cei mai promițători soliști ai generației sale, fiind desemnat câștigător al celui de-al 19-lea și al 20-lea Concurs Internațional „Ottavio Ziino” de la Roma și obținând locul I la „Canta México”, la Concursul „Opera Sin Limites” și la Concursul „Carlo Morelli” Competition.

Repertoriul său include opere, oratorii și muzică simfonică și a interpretat rolurile Grégorio din *Roméo et Juliette* la Teatro del Maggio, precum și Marcello din *La Bohème* la Teatro Bicentenario, Belcore din *L'elisir d'amore* și Marco din *Gianni Schicchi*. Cu Orchestra Simfonică de Artă din Sinaloa (OSSLA), a participat la diverse concerte, interpretând, printre altele, *Carmina Burana* de Orff, *Requiem de Fauré*, *Noaptea de pe Broadway*, *Requiem de Mozart* și Simfonia a IX-a de Beethoven. A fost membru al Corului Polifonic din Los Cabos între 2016 și 2018.

A cântat ca solist alături de Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino, Orchestra Simfonică a Universității

din Guanajuato, Orchestra Simfonică a Artelor din Sinaloa (OSSLA) și Filarmonica din Sonora, dirijate de dirijori celebri precum Henrik Nánási, Enrique Patrón de Rueda, Miguel Salmón del Real, Roberto Beltrán Zabala, Teresa Rodríguez, Héctor Acosta și Alejandro Miyaki.

De asemenea, a participat la cursuri de măiestrie cu Plácido Domingo, Javier Camarena, Lucas Meachem, Elina Garača, Eva Mei, Bruno de Simone, Aida Bouselma, Enrique Patrón de Rueda, Eugenia Garza, Joan Dornemann și Teresa Rodríguez. În prezent, face parte din Programul pentru tineri artiști al Academiei de Muzică din Maggio Floreța. Printre cele mai recente roluri ale sale se numără: *Il barbiere di Siviglia* (Un ofițer), *Don Carlo* (Deputat flamand), *La finta semplice* (Don Cassandro) și *Don Giovanni* (Masetto) la Teatro del Maggio.

©Marco Borrelli

Solist

Născut la Pesaro în 1998, baritonul **Matteo Mancini** a absolvit studiile liceale de canto liric și chitară clasică la Liceul Muzical „Guglielmo Marconi” din orașul său, obținând diploma cu nota maximă în 2017. În 2016 și 2017 a câștigat premiul Orchestrei Simfonice Rossini din Pesaro la concursul „Giovani in crescendo” organizat chiar de orchestră. În 2018 și 2019, a jucat în opereta pentru copii *Il fagiolo magico* în rolul Gigantessa la Teatro Verdi din Florența. În 2020 și 2022, a absolvit cu nota maximă și mențiune cursurile de canto Triennium și Biennium, cu Gianni Fabbrini, la Conservatorul „Luigi Cherubini” din Florența, studiind, de asemenea, la Universitatea de Muzică și Artă Dramatică din Viena cu Anton Scharinger în cadrul proiectului Erasmus+. În 2021, a participat la masterclass-ul de canto de operă susținut de baritonul Alberto Mastromarino în cadrul festivalului „Vicenza in Lirica” și a susținut un concert la Florența la Fundația „Franco Zeffirelli”. În 2022, a obținut numeroase premii: Premiul I la Concursul liric internațional „Città di Pienza”; Premiul II ex-aequo la

Concursul liric internațional „Anita Cerquetti” din Montecosaro (Macerata); Premiul III la Concursul muzical european „Thomas Kuti” din Zagreb și a fost finalist al Concursului liric internațional „Lando Bartolini” din Prato. Ulterior, a urmat cursuri la Academia de Belcanto „Rodolfo Celletti” din Martina Franca, studiind cu profesori precum Stefania Bonfadelli, Vivica Genaux, Luca Gorla, Renata Lamanda, Jennifer Larmore, Sherman Lowe, Paoletta Marrocu, Carmen Santoro, Sebastian Schwarz și Giulio Zappa. În același oraș, a debutat cu rolul Blasio în *La scuola de’ gelosi* de Salieri la cea de-a 48-a ediție a Festival della Valle d’Itria. S-a alăturat Academiei de Muzică din Maggio Florența pentru anul academic 2022/2023. În cadrul Academiei, are ocazia de a participa la producții de stagione în roluri secundare, colaborând cu dirijori și regizori de renume. În ianuarie 2023, a debutat în rolul Figaro la Regio di Torino în *Tutti dal barbiere*, o versiune pentru copii a operei *Il barbiere di Siviglia* de Rossini, în regia lui Riccardo Bisatti și sub conducerea lui Paolo Vettori. Repertoriul său include: *La scuola de’ gelosi* (Blasio); *Le nozze di Figaro* (Conte di Almaviva); *Così fan tutte* (Guglielmo); *La Cenerentola* (Dandini); *Ariadne auf Naxos* (Harlekin); *Il barbiere di Siviglia* (Figaro) și *L’elisir d’amore* (Belcore). Recent, a interpretat *La Traviata* (D’Obigny) la Teatro del Maggio.

©Michele Monasta-Maggio